

André Ravier, *Ignacije Lojolski osniva Družbu Isusovu*, Filozofsko-teološki institut Družbe Isusove, Zagreb, 2006, 486 str.

Bremenita poviješću vlastitoga postanka stiže nova knjiga u ruke čitateljstva. Zasigurno je i priređivačima na osobitu utjehu i radost, budući da je — svjedoče — dugo morala strpljivo čekati, a sad je dospjela do svoga cilja. *Prijevod*, vrijedni rad prof. Šarića, bio je naime već osamdesetih godina na raspolaganju, ali je valjalo prebroditi druge teškoće. Stoga čestitke strpljivim izdavačima, koji nisu odustali, nego su do kraja ustrajali!

Upravo zaključak trostrukoga isusovačkog jubileja, koji je u Zagrebu — gdje se nalazi Filozofsko-teološki institut Družbe Isusove, i četverostruk, urešen je objavljivanjem ove knjige. Ovaj je životopis sv. Ignacija Lojolskog osobit. Sam pisac naziva ga »studijom« (str. 474), a aktualna joj je vrijednost u tome što sva tri *jubilarca* koji obilježavaju 400., odnosno 500. godišnjicu, u njoj nalaze svoje mjesto. Uz Ignacija koji je umro prije 450 godina, tu je i misionar Franjo Ksaverski (str. 59 i drugdje) i prvi svećenik-isusovac Petar Favre (str. 57 i drugdje), obojica rođeni prije 500 godina. Prema objašnjenju piščevu oni zajedno s Ignacijem pripadaju štoviše u sam naslov knjige kao »suosnivači« (str. 11), a njihov se životni put može u knjizi kontinuirano pratiti, godinu za godinom, u prvom poglavlju drugog dijela (str. 117–207), ponajviše u rubrikama »Germanija«, »Španjolska« i »Indija«.

Dok se obično interes za Ignacijev životni put usmjerava i ograničava na njegovo obraćenje, pisanje duhovnih vježbi i okupljanje prvih drugova (str. 16), pater Ravier u svom djelu na 467 stranica teksta jednak naglasak stavlja i na razdoblje nakon toga. Je li ono mirnije i je li Ignacije, nakon 1539. godine, u Rimu postao dio tzv. *establishmenta*, čitatelj će najbolje otkriti u četvrtom dijelu knjige »Ars gubernandi« (str. 313–386) koji dosljedno pokazuje kako je Ignacije iskustva i načela duhovnih vježbi prelio u svoj svagdašnji administrativni posao. Jednak žar hodočasnika, propovjednika, koji želi da cio svijet čuje poziv Kraljev, i duhovnika, koji želi poduprijeti duše na putu s Bogom, ispunja i »nepokretnog misionara« (str. 374) u Rimu.

Autor će nam još jednom u zadnjemu, petom dijelu na odabranom primjeru *poslanja* pokazati kako je isti Ignacije koji iz Loyole odlazi sve do Svete Zemlje i onaj koji kao vrhovni poglavar — general Družbe Isusove — pronalazi stalno boravište u Vječnom Gradu, iz kojega do smrti više neće otići. Još točnije: upravo Ignacije obraćenik koji je, kako Ravier tumači, kroz šest razdoblja postao apostolom obraćenja (str. 431–443), zapisuje to svoje poslanje u pravne temelje Reda i unosi ga u svagdanju praksu upravljanja (str. 429–447). Od obraćenja, piše Ravier, Ignacije je načinio »jednu duhovnost«. Sam je znao »usred najobičnijih ljudskih služenja i uvjeta u svakoj prigodi« pronaći čistu slobodu »da bude, u isto vrijeme, posve slobodan i posve odan« (str. 445).

Prikladno odabrana slika na ovitku ovog izdanja koja prikazuje detalj »Blazenstva sv. Ignacija« dobro oslikava njegovo djelovanje u Rimu. Jednom rukom Ignacije pokazuje prema Božjem veličanstvu, prema Isusovu imenu, a drugu kao da je nadvio nad svoje djelo, koje se začuđujuće proširilo — i blagoslivlje. A pogled? Pogled mu je kao i uvijek čedno pognut, usmjeren prema dolje, prema svagdanjim stvarima i potrebama za koje

se do posljednjeg časa pažljivo brinuo. Za rimskih dana smirenje jest fizički nastalo u njegovu životu i vezalo ga uz čuvene »camerette« — sobice koje se mogu posjetiti u Kolegiju uz crkvu Al Gesù. Ali umjetnički prikaz, koji je budućim naraštajima ostavio čuveni A. Pozzo, upozorava na prvotnu, duhovnu dimenziju Generala o kojoj Ravier piše: »sjedinenje s Bogom« (str. 313–320).

Ignacije je u Rimu aktivan, svojim upravljanjem karizmu, koju je od Boga primio, pretače u »tijelo« Družbe. Ravier ističe kako je namjerno pojam tijela, »corpus«, kao biblijski izraz odabran da u pravnim tekstovima označi Isusovački red. Ignacije i prvi oci nastojali su »među sobom stvoriti takvu vezu jedinstva, ljubavi, duhovnog zajedništva da bi njihova skupina tako svjedočila jedinstvo crkve« (str. 444). Uzimajući izraz iz teologije sv. Pavla, Ignacije je, davno prije negoli je Drugi vatikanski sabor u ustanovi obitelji prepoznao Crkvu u malome, oformio Družbu Isusovu kao *živo tkivo* unutar jedne Kristove Crkve. »Corpus societatis« temelji se na »corpus Ecclesiae«, »corpus mysticum«.

Još je jedna posebnost ovog djela o Ignaciju. Pisac, osim što ne staje na prvome, glasovitom dijelu Ignacijeva života, dva poglavlja (str. 267–310) izričito posvećuje vremenu *nakon Ignacijeve smrti*. Naziva ga pravim imenom: »kriza« (str. 267, 301), i otvoreno analizira, ne samo dobre plodove koji su nicali od Italije do Indije nego i opasnost od rascjepa u Družbi Isusovoj, vezanu uz »dva generalna vikara« (str. 268–282) i uz promulgaciju Konstitucija (str. 289). Dok sam Ravier ističe važnost toga iskustva osobito za onu krajnu krizu koja će 1773. dovesti do ukinuća Družbe, čitatelji smiju pronaći paralele i s novijim previranjima koja nastadoše nakon Drugog vatikanskog sabora. Možda će gdjekoji naći kakav putokaz ili utjehu i za naše dane, kada se Red suočava, zajedno s cijelom Crkvom, s nedostatkom novih zvanja ili pak za konkretne prilike u *Hrvatskoj*,

kad na neobičan način isusovci doživljavaju omalovažavanje i nepriznavanje svoga rada i zauzetosti.

Već se *Sadržaj* (str. 5–10) odlikuje preglednošću koja će pratiti svih pet velikih dijelova knjige s po dva do pet poglavlja. Opširniji uvodni dio (str. 11–19) otkriva staložena i promišljena pisca koji je, kako sam veli, »dobro odvagao« (str. 19) svoj pothvat i postavio mu jasne granice. Tekst prate bilješke koje su ispočetka vrlo opširne (str. 23–27), a potom se svode na uobičajene »reference«, započinjući u svakom poglavlju ispočetka s brojem jedan. U njima će jednakom mjerom biti zastupljena *literatura* koja potječe od modernih autora (npr. Schurhammer, Tacchi–Venturi, Guibert), kao i *povijesni dokumenti* (npr. *Fontes narrativi, Epistolae et Instructiones...*). Popis upotrijebljenih djela autor, kao solidan povjesničar, pri kraju sveska razvrstava u četiri skupine, navodeći preko stotinu naslova (»Bibliografija i pokrate«, str. 479–486).

Živahan stil, izravna komunikacija s čitateljem, ističe se i na početku, gdje autor svoje izlaganje započinje govoreći o ispravnom i pogrešnom značenju naslova koji je svojoj studiji dodijelio (11–13), i na kraju, kada prvu rečenicu teksta izravno veže uz naslov poglavlja. U bogatstvu odlika jedna jedina zabuna s naznakom stranice u sadržaju (umjesto 481 treba stajati 479) doima se kao sitnica.

Ne propustimo iznijeti još jedan posljednji, ali važan podatak koji ovoj publikaciji daje srce i privlačnost. Ova knjiga, naime, pripada u škrinju s blagom suvremene Hrvatske provincije Družbe Isusove. Već neko vrijeme, dostupna u rukopisu, ova studija je bila obvezna formativna literatura naših novaka kojima Družba pruža ono najbitnije za informaciju i formaciju. Ovi tekstovi, dakle, obilježili su prve bitne korake za dobar broj subraće koje Bog pozva u Ignacijevu družinu. Objavljivanjem pristizu u ruke kako onima koji, kao suradnici i nositelji iskustva duhovnih vježbi, žele zah-

vatiti iz izvora tako i — daj Bože — onima koji će na ovim stranicama prepoznati vlastite ideale, pa će odgovoriti Duhu Pozivatelju.

Niko Bilić

Pierre Favre, *Ispovijesti blaženoga Petra Favrea (1506.–1546.) prvoga svećenika Družbe Isusove*, preveo Stanko Kos, Filozofsko–teološki institut Družbe Isusove, Zagreb, 2006, 320 str. Prijevod djela: Memoriale Petri Fabri.

Hvale vrijedan je uloženi trud i napor oko prevođenja i izdavanja ovog djela, posebice zato što je tik iza nas godina velikih isusovačkih jubileja: 450 godina od smrti sv. Ignacija Lojolskoga, osnivača Družbe Isusove i zaštitnika duhovnih vježbi, zatim 500 godina od rođenja sv. Franje Ksaverskoga, velikog misionara i zaštitnika misija, te 500 godina od rođenja bl. Petra Favrea, prvoga svećenika Družbe Isusove, vrsnog teologa i 'među svim isusovcima najboljeg poznavatelja i voditelja duhovnih vježbi', kako je za njega znao reći sv. Ignacije. Valja spomenuti da ne obilujemo takvom i srodnom literaturom na hrvatskom jeziku, te je stoga i s tog vidika hvale vrijedan ovaj pothvat.

Iako je sâm uvod, donesen na pedeset stranica, pod naslovom »Lik i duhovnost Petra Favrea«, pisan ponekad i nedovoljno razumljivim stilom, valja ga pažljivo i polako pročitati prije no što se krene na čitanje samoga teksta *Ispovijesti blaženoga Petra Favrea*. Čitatelju će svakako pripomoći »da upije i razrijedi gustoću mišljenja i osjećaja svojstvenu Favreovoj duhovnosti«, kako se već u samom Predgovoru preporuča. Čini mi se, koliko sam mogao primijetiti, da ne bi bilo na odmet da je sam tekst, kao i bilješke malo bolje lektoriran. U svakom slučaju osim vrijednih podataka vezanima uz život i djelovanje P. Favrea u tadašnjim veoma složenim crkvenim, političkim i kulturnim prilikama u Europi

16. stoljeća, u uvodu se čitatelju nude jasno razložene temeljne smjernice duhovnosti P. Favrea: Čovjek kojega je Krist privukao; Čovjek koji shvaća ljude; Učitelj molitve; Čovjek duhovnoga rasuđivanja; Kontemplativan u apostolatu; Čovjek zanesen za dobro; Čovjek oduševljen za stvar odvojene braće.

Petar Favre rođen je na Vazmeni ponedjeljak 13. travnja 1506. godine u Villaretu u Savoyi. Već se u dvanaestoj godini života ponudio Božjoj službi, te obećava čuvati trajnu čistoću. Kasnije se kao student osvrće na to, te zahvaljuje Bogu što ga je, za razliku od nemalog broja njegovih drugova, sačuvao od stvarnih pogibelji. S devetnaest godina želja za studijem dovodi ga u Pariz. Tu upoznaje Franju Ksaverskog i Ignacija Lojolskog. Za taj će susret u *Ispovijestima* zapisati da je to uredila Božja providnost za njegovo dobro i spasenje. Naime tu je sv. Ignacije bio njemu učitelj u duhovnim stvarima, dajući mu pravilo i metodu kojoj je svrha spoznaja onoga što Bog hoće učiniti u svakome. Od 1537. P. Favre je u Italiji; u Rimu predaje teologiju na »La Sapienzi«; u Parmi je u službi voditelja duhovnih vježba i propovjednika; od 1540. prati papinog legata u njemačkom parlamentu na više zasjedanja te kao duhovni savjetnik i u Nizozemskoj; 1541. /42. u Španjolskoj; 1544. /46. u Portugalu i Španjolskoj. Proputovao je svu katoličku Europu. Pozvan je na Koncil u Trident, ali na povratku iz Španjolske umire 1. kolovoza 1546. u Rimu. Sv. Ignacije je sama sebe i sve druge tješio mišlju da su zasigurno dobili još jednog zagovornika na nebu. To je njegovo uvjerenje bilo toliko da u pismu što ga je uputio svim kućama u vezi s Favreovom smrću ne propisuje nikakve molitve za pokojnika.

Nakon *Duhovnih vježba* i *Konstitucija DI, Ispovijesti blaženoga Petra Favrea* su najvrjedniji dokument o duhovnosti prve Družbe. To djelo je zapravo duhovni dnevnik i svjedoči o povezanosti P. Favrea s Bogom te o velikim milosnim daro-